

Легенда про вічне життя

Іван Франко

1

Олександр Великий весь світ звоював
І отсе в Вавілоні мов бог раював.
А побожний аскет вік в пустині прожив
І молитвою й постом богині служив.
Наче сонце, що разом прогонює тьму,
Так богиня в опівніч явилась йому.
Прихилилась і мовить: "Мій вірний слуго,
Чим тебе вдоволить? Чи бажаєш чого?"

А с к е т м о в и т ь:

"Хоч яке се життя і трудне, і сумне,
Дай, щоб старість і смерть оминули мене".

Б о г и н я м о в и т ь:

"Ну, як се в тебе дар найцінніший з усіх,
На ж тобі сей малий золотистий горіх."
Одну нічку не спи, один день промовчи
І, очистивши ум, сей горіх розтовчи.
Шкаралющу в огонь, а розкусиш зерно,
Дасть тобі молодим вічно жити воно".

2

Цілий день промовчав, і не спав усю ніч,
І готовивсь аскет на великую річ.
Ось огонь розпалив із пахучих полін
І кадило в огонь щедро кидає він,
І закони господні проходить умом,
Щоб очистити ум, не схибити притьмом.
Та ось сумніви в серці повстали страшні:
"Вічно жить — молодим — ну, пощо се мені?
Чи вертати у світ, де панує борба?
Чи ось тут вічно жить? Се ж безумство хіба!
О богине, прости! Я згрішив, бачу сам!
Та безцінний твій дар комусь іншому дам.
У нас цар молодий, богорівний наш цар!
Богорівним зовсім його зробить твій дар.
Міліонам він сонце, життя є нове,
Для добра міліонів хай вічно живе".

3

Олександр Великий весь світ звоював,
Та дівчини рабом себе він почував.
Персіянки Роксани предивна краса
В його серці горить, мов пожар, не згаса.
У обіймах його та красуня горда
Наче тає, на груди його припада;
Та хвилина мине, і він чує, що ось
В її серці вороже ворухиться щось,
І в очах, ще вогких від любові і жаги,
Дикі іскри горять, наче злі вороги.
З її уст вилітають бажання страшні —
Се бажання пожарів, убійства, різні,
Їй опертись король не здоліє й на мить:
Там згорів Персеполь! Завтра Суза згорить!
Кліта вбив при вині! Чи любов се, чи чад?..

День у день із небес його кидає в ад.

4

Олександр Великий богині моливсь:

"Дай, богине, щоб нині весь світ провалився!

Або дай, щоб скінчилася мука моя,

Щоб я знав, чи богиня вона, чи змія?

Чом міняється так, кілько є в дні годин?

І чи в серці її я паную один?"

В тій хвилині аскет перед ним опинивсь

І покірно царю до землі поклонивсь.

"Вічно жий, царю мій! Хай твої вороги

Згинуть! Ось тобі дар від твого слуги.

Не згордуй! Сей малий золотистий горіх —

Від богині се дар! Моя гордість, мій гріх".

І він все розповів, відки має сей плід,

Що робить, щоб богині сповнить заповіт.

"Міліонам ти сонце, добродій еси,—

Будеш жить вічно юний, як плід сей з'їси".

5

"Вічно жить! Молодим! Справді, божеський дар!"

І великим, безсмертним почув себе цар.

"Вічно жить! Молодим! А вона? А вона?

Постаріє, зів'яне, мов квітка марна!

Що без неї життя? Сонце? Небо? Сам рай?

З нею жить! Або радше ти сам умирай!"

Вже й не думає цар, до Роксани біжить:

"Серце, ось тобі дар: вічно в юності жить!"

І сказав їй усе, відки має сей плід,

Що робить, щоб богині сповнить заповіт.

"Коли любиш мене, моє сонце ясне,

Дасть безсмертя обом нам зерно те дрібне.

А не любиш...— урвав.— Кого хочеш люби!

Ось тобі сей горіх! Що захочеш — роби!"

Зчервоніло дівча, в личко вдарила кров,—

Олександр не ждав її слова — пішов.

6

Гей, Роксано, красуне, що думаєш ти?

Чи про те, щоб з царем до безсмертя дійти?

Не про те! Інший жар в її серці горить!

Інший бог там живе! Інший цар там царить.

Він мета її мрій, осолода очей,

Над усіх милий їй генерал Птолемея.

Хоч не любить її і холодний, як лід,

Вона рада свій вік дати за сам його вид.

"Вічно жить молодій, а без нього? О, ні!

Краще він хай живе, дасть безсмертя й мені!

Ну ж, допоможе сей плід його серце здобуть!

А як ні, то мені краще в світі не бути".

Птолемея знайшла і дала йому плід,

І сказала, який в нім лежить заповіт.

А як ніч надійшла, вона тихо пішла,

Олександр в вино трути-зілля влила.

7

Занедужав король, важко стогне, кричить,

А Роксана при нім не ридає, мовчить.
Головами хитають старі лікарі,
І тривога, як ніч, залягла у дворі.
По всім краю йде вість, наче змора та сон,
І сумує весь край, і рида Вавілон.
Ось у строях, білилах, рум'янах ціла,
В Олександрів покій куртизана ввійшла.
"Вічно жий, царю мій, на потіху для всіх!
Ось від мене тобі чудодійний горіх!
Се богині є дар. Як з'їси те зерно,
Вічно жить тобі дасть вічно юним воно".
Спалахнув Олександр: "Нещасна, дрижи!
Від кого маєш плід сей? По правді скажи!"
Та дівча не дрижить, не спускає очей:
"Мені дав його твій генерал Птолемей".

8

Олександр у болях жорстоких лежав
І в руці своїй плід чудодійний держав.
"Вічно жить і любить! День за днем! День від дня!
А життя – то борня! А любов – то брехня!
Вічно жить у борні! Биться в сітях брехні!
День за днем! День за днем! Без кінця! Ні, ох, ні!
Не для нас, о богине, твій божеський дар!
Хоч над світом я цар, та над серцем не цар.
Міліони людей можу вбить, погубить,
Та чи змушу кого мене вірно любить?
Вічно жить! О богине, се жарти, се сміх!
Вічне щастя чи дасть сей чудовний горіх?
А без щастя, без віри й любові внутрі
Вічно жить – се горіть вік у вік на кострі!
Ні, богине! Візьми свій дарунок назад!
Я в нірвану волю, чи в Олімп, чи у ад!"

9

Серед болю в постелі підводиться цар,
І побожно цілує чудовний той дар,
І в тріскучий огонь із пахучих полін
Чудодійний горіх бистро кидає він.
І здалось, що вже біль не так люто палив,
Мовби в збурену кров охолоди налив.
Прояснів його ум, серце збулось химер,
А в опівніч саму Олександр умер.